

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Enchiridion Erasmi Roterodami Germani De Milite Christiano

Erasmus, Desiderius

Lypsi, 1516

VD16 E 2746

Canon Quintus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-33324

Herculi decime quare vōte sint
Aesculapio gallus
Neptuno thaurus.

Oratio quorū
dam cur nō au
ditur.

Cōtra stationa
rios & Monachos
mēdicātes.

Quid orandū
sit.

Herculi decimā honorū partem vōtebant, vt dītescerent, aut
Aesculapio gallū, vt a morbo reualescerēt, aut qui Neptuno
thaurū cedebant, vt foeliciter nauigarēt. Nomina quidē cōmu
tata sunt, sed finis vtriusq; cōmunis. Oras deū, ne tibi mors acci
dat p̄matura, & nō oras potius vt tibi mentē meliorē lar
giat, vt quocūq; loco te mors opprēsserit, nō offendat impa
ratū. Tu nō cogitas de mutāda vita, & deū rogas ne moriaris

Quid igit oras? Nimirū, vt q̄ diuissime pecces. Oras diuis
tias, & nescis vt diuitijs. Nōne tuā ipsius p̄ncipem oras? Oras
bonā valitudinē / & abuteris sanitate, nōne pietas tua ip̄ia est?

Reclamabitur hoc loco p̄tinus, a quibusdam religiosulis, qui
questum existimāt pietatē, & vt idem ait, p̄dulces quasdā be
nedictiones seducūt corda innocentū, ventri suo seruientes /
nō Iesu Christo. Ergo ne inquiet tu vetas cultū sanctorū, in
quibus deus honorat. Ego v̄o non tam damno eos, qui hac
simplici quadā sup̄stitione faciūt, q̄ qui emolumentū suū se
quunt, ea quae tolerabiliora fortasse sunt, p̄ summa & absoluta
pietate efferūt, & suo cōmodo fouēt imperitiā plebis, quā ne
ego quidē omnino cōtemno, verū nō ferā, vt media p̄ sumis,
minima p̄ maximis habeāt. Laudabo, qd' a Rocho suo petāt
incolumē vitā si eam vitā cōsecrāt Christo. Magis aut lauda
bo, si nihil aliud orent, q̄ vt cū odio viciorū augeat amor vir
tutū. De moriēdo ac viuēdo deo in manū dent, dicantq; cum

Paulo. Siue viuimus siue morimur dño viuim⁹ ac morimur.
Perfectū erit, si dissolui cupiāt, & esse cū Christo, si in morbis
damnis reliquisq; fortunae incōmodis gloriā & gaudiū suū cō
stituant, qd' digni habeant qui vel hoc mō capiti suo p̄formen
Ergo nō tam reprehēdendū istiusmodi facere, q̄ perniciosum
in eis cōsistere, atq; inniti. Tolero infirmitatē, sed cū Paulo viā
demōstro excellentiorē. Ad hāc regulā / si studia & actus oēs
tuos excusseris, neq; vsq; cōsiteris in medijs, donec pueneris
vsq; ad Christum, neq; aberrabis vnq; a via, neq; rem vllam
in vita, aut facies, aut patieris, quae tibi non vertatur in materiā
pietatis.

¶ Canon Quintus.

Ad Ro
ma. 14.
Philip. 1

Addamus & quintā regulā huic q̄si subsidiariā Vt in hoc vno
 cōstituas p̄fectā pietatē. si coneris semp a reb⁹ visibilib⁹, quæ
 fere vel imp̄fectæ, vel mediæ sūt, ad inuisibilia, p̄ficere iuxta su
 priorē hois diuisionē. Hoc p̄ceptū adeo ad rē ptinet, vt eius
 siue neglectu, siue in sc̄ita, pleriq; Christiani, p̄ p̄is sint supersti
 tiosi, & præter cognomē Christi, nō admodū absint a sup̄stis
 tione gētiliū. Duos igit̄ quosdā mūdos imaginemur, alterū
 intelligibilē tm̄, alterū visibilē. Intelligibilē, quē & angelicū li
 cebat appellare, in q̄ deus cū beatis mētib⁹, visibilem, coelestes
 sphaeras, & qd̄ in his includit̄. Tū hominē veluti tertiū quēdā
 mundū vtriusq; participē, visibilis sc̄dm corpus, inuisibilis se
 cundū aiām. In mūdo visibili qm̄ pegrini sum⁹, nusq; oportet
 cōquiescere, sed q̄cquid occurrit sensib⁹, id apta quadā colla
 tione vel ad mundū angelicū, vel (quod est vtili⁹) ad mores,
 & ad illi r̄ndentē hois partē referre. Quod sol hic visibilis in
 mūdo visibili, id diuina mens in mūdo intelligibili, & in ei co
 gnata tui pte, puta sp̄s. Qd̄ illic luna, hoc in illo cæt⁹ angeloz
 & aiāz piarū, quā vocāt ecclesiā triūphantē, hoc & in te sp̄s.
 Quicqd̄ agit mūdos sup̄ior, in sibi subiectā terrā, hoc agit de⁹
 in tuā aiām. Occidit sol, orit̄, aestuat, tēperat̄, viuificat, p̄duct̄,
 maturat, attrahit, extenuat, purgat, durat, emollit̄, illustrat, ser
 nat, exhilarat. Ergo q̄cquid eo vides, imo q̄cquid in hoc cras
 siose mūdo, q̄ cōstat ex elemētis, quē nōnulli a reliquis distīn
 xere, deniq; q̄cquid in crassiose tui parte, id assuescat ad deum
 atq; inuisibilē tui portionē referre. Ita fiet, vt quicquid vsq; se
 se sensib⁹ obiecerit, id tibi fiat occasio pietatis. Quum delectat
 oculos corporeos, quotiens sol hic visibilis nouo lumine sese
 terris infundit, tu ptin⁹ cogita q̄ sit illa voluptas cœlitū, qbus
 atern⁹ ille sol semp orit̄, nec vnq; occidit, quātū illud gaudū
 puræ mētis, cui diuinū lumē irradiat. Atq; admonēte creatur
 ra visibili, ora v̄bis Paulinis, vt qui dixit de tenebris lucē splē
 descere, ipse illucescat in corde tuo ad illuminationē sciētiae cla
 ritalis dei in facie Christi iesu. Repete cōsilēs locos e sacris li
 bris, in quibus passim gr̄a sp̄s diuini/lumini cōparat̄. Tristis
 tibi nox ac tetra videt̄. Animā cogita diuino lumine destitutā.

Tres mundi

Gratia dei lumi
ni comparatur.

F

ac vitijs caligantē. Et si quid noctis intra te dephēderis, ora vt tibi exoriat sol iustitiæ. Sic aut existima adeo nullas nō esse res inuisibiles, vt ea quæ vident, præ illis vix vmbrae quaedā sint, tenuē mō quandā imaginē illarū oculis representātes. Proinde quicquid in corporeis reb⁹ sensus aut appetūt, aut horret, idē cōueniet i internis spm̄ lōge magis amare, aut odisse. Arridet oculis decora species corporis, cogita q̄ honesta res sit species anīæ. Insuaue q̄dā videt, deformis vult⁹, memēto q̄ odiosa res sit mens vicij deturpata. Atq; itē de reliq; facito. Est em̄ anīæ, vt sua quaedā venustas aut deformitas, qua vicissim deo placet ac diabolo, similis sibi, ita est illi, & sua quaedā iuuetas, senectas, morbus, sanitas, mors, vita, paupertas, opulētia, voluptas dolor, bellū, pax, frigus, calor, sitis, pot⁹, fames, cib⁹, breuiter, quicquid sentit in corpore, id intelligendū est in anīa. Ergo in hoc est iter ad vitā spiritalē ac pfectā, si sensum assuescam⁹ abduci ab ijs, quæ vere nō sunt, sed partim apparēt esse quod non sunt vt voluptas turpis, honor mūdi, parti fluūt, atq; ad nihilū redire festināt, rapiamurq; ad illa quæ vere sunt, aeterna, incōmutabilia, sincera. Id quod vidit & Socrates, vir nō tā lingua, q̄ vita philosoph⁹. Ait em̄ ita demū animā feliciter emigrare ē corpore, si prius p̄ philosophiā mortē fuerit diligētē meditata, & mlto ante p̄ rerū corpaliū cōtemptū, & spūaliū amorē ac cōtēplationē, assueuerit tāq; a corpe abesse. Neq; aliud est crux illa, ad quā nos vocauit Christus neq; aliud mors, q̄ nos capiti cōmori vult Paulus, quēadmodū dicit & ppheta. Qm̄ p̄pter te mortificamur tota die: Estimati sumus sicut oues occisionis. Et quod alijs verbis scribit aplūs. Quæ sursum sunt querite, nō quæ sup̄ terrā, quæ sursum sunt sapite, q̄ vt ad res corporeas obstupescamus & tanq; insensibiles reddamur, vt tāto magis sapiamus in his quæ sunt spūs, quāto magis in illis desipuerim⁹. Tāto veri⁹ intus incipiamus viuere, quāto min⁹ vixerimus foris. Deniq; vt dicā planius, eo minus nos moueant res caducæ quo magis cognitæ fuerint aeternæ, hoc minus miremur vmbaticas, quo magis suspicere cœperimus veras. Ergo hæc regula semp̄ ad manū habēda, nec tibi in reb⁹

Opera corporis
quasi ad animā
referenda sint.

Mortis medita
tio.

Cruce Christi

Luce. 9
z. ad thl
mo. 2.
& ad ro
ma. 7.
P̄. 43.
ad col. 3

Ge
&

tēporarijs restitemus / sed inde veluti gradu facto ad spiritaliū
 amorē adhibita collatione assurgam⁹, aut præ his quæ sunt in
 uisibilia, id quod est visibile cōtemnere incipiam⁹. Tolerabilior
 erit morb⁹ corpis, si cogitaris eū remediū esse anīæ. Min⁹ eris
 sollicitus de valitudine corpis, si totā curā ad tuendā anī valitu
 dinē cōuertes. Terret te mors corpis, multo magis formis
 danda mors anīæ. Horres venenū visibile, quod pniem adfert
 corpori, lōge magis horrendū virus, quod interimie aniam Cū
 cute venenū corpis, at multo præsentius venenū voluptas.
 Horrescis, exalbescis, metuēs, ne te fereat fulmē, quod e nubib⁹
 emicat, & quāto magis formidādū ne veniat in te fulmē inuis
 sibile iræ diuīæ. Ite maledicti i ignē aternū: Rapit te venustas
 corpis, quur nō magis ardes eā specie quæ later. In eā transfer
 amorē tuū, quæ ppetua est, quæ cœlestis, quæ incorrupta, &
 moderatius amabis formā caducā & fugacem corpis. Oras vt
 cōpluat ager ne sitiet, magis ora, vt de⁹ cōpluat mentē tuā ne
 a virtutū fruge sterile scat. Magna cura refarcis dispēdiū rei pe
 cuniariæ, maxima cura refarcienda iactura mētis. Prospicis in
 senectā, ne quid desit corpori, & nō consulendū ne quid desit
 anio: Atq; hoc quidē faciendū in his rebus, quæ quotidie sūt
 obuiæ sensibus nris, atq; eos p varietate speciei, varie afficiūt,
 spe, metu, amore, odio, dolore, voluptate: Idem obseruandū
 in omnibus literis, quæ ex simplici sensu, & mysterio, tanq; a
 corpore atq; animo cōstant, vt cōtemptra litera, ad mysterium
 potissimū spectes. Cuiusmodi sunt literæ poëtarū oim, & ex
 philosophis Platoniorū. Maxime ꝑo scripturæ diuinæ, quæ
 fere Silenis illis Alcibiadeis silēs, sub tectorio sordido ac pe
 ne ridiculo, merū numen claudūt. Alioquū si sine allegoria les
 geris: Adē simulachrū de argilla vda formatū, eiq; inspiratam
 animā, Euam de costa subductā, interdicitū, ne de ligno edes
 rent. Serpentē suaforē, deū inambulantē ad aurā, cōscios latte
 tantes. Angelū cū rumphea versatili foribus paradisi additū,
 ne eiectis pateret reditus, breuiter totā orbis cōditi hystoriā,
 si nihil vltra superficiē quæseris, nō video quid ita multo mai⁹
 operæ præciū sis factururus, q̄ si cantaueris luteum simulachrū

F ij

Voluptas ve
nenumLiteræ ex sim
plici sensu et mi
sterio tanq; ex
corpore & aio
constāt.De Silenis Al
cibiadis vide au
thorē in matos
ribus Adagijs.Mathei.
25.Gen. 2.
& 3.

Hinc boemo
rū error pullu
lat qui in sola lit
tera herent

Promethei, ignē dolo subductū, eū simulachro inditū, lutum animasse Imo fortasse plusculo fructu leget fabula poetica cū allegoria, q̄ narratio sacrorū librorū, si cōsistas i cortice. Site legentē admonet fabula gigantū, nō esse pugnandū cū sup̄is, aut abstīnēdū esse ab ijs studijs a qb̄ natura abhorret, adijcē dum animū ad ea (mō honesta sint) ad q̄ natura, pp̄lior es, uti ne cōiugio te impedias, si tuis morib̄ coelibatus magis cōuenit, rursum, ne coelibatū te addicas, si cōiugio videris vtilior. Fere em̄ infelicitē euenire, quā tentes inuita Minerna. Si te Circes pocula docēt, hoies voluptatib̄ tāq̄ veneficijs demē tari, vertiq̄ prorsus ex hoibus in pecudes. Si Tātalus sitiens, miserrimū esse, opib̄ cōgestis inhiatē uti nō audere, si Sisyphū laboriosam & miserā esse ambitionē, Si Herculis labores admonēt, honestis studijs & industria infatigata parari coelū, nōne hoc discis in fabula, qd̄ p̄cipiūt philosophi & theoloḡi vitæ maḡi: At si citra allegoriā legeris, infantes i vtero colucltates. Vēdita pulmēto primogenita, b̄ndictionē p̄ris dolo pr̄reptā. Goliad funda Dauid ictū, Sampsoni derafum capillū, nō ita magni refert, q̄ si poeticū legas figmētū. Quid interest, regū aut iudicū libros legas an Liuiānā historiā, mō in neutra spectes allegoriā: Nā in illa multa insunt q̄ mores cōes emēdent, in hac nonnulla etiā absurda in speciē, & quæ summa cute intellecta morib̄ officiāt. Veluti latrociniiū Dauid. Adulteriū homicidio emptū. Sampson p̄dite amans Furtiuū filiarū cū Loth cōcubit̄ atq̄ id gen̄ alia mille. Proinde vb̄iq̄ p̄tēpta carne scripturæ maxie veteris testamēti, sp̄s mysticū rimari cōueniet. Hoc tibi sapiet māna, qd̄ palato attuler). S; in eruedis mysterijs, nō oportet animi tui cōiecturas sequi, verū cognoscēdi rō & velut ars quædā quā tradit Dionysius quidā in lib. de diuinis noib̄ & diuus Aug. in ope de doctrīna Christiāna. Paulus aut̄ ap̄l̄tis post Christū fontes quosdā aperuit allegoriarū. Quē sequit̄ Origenes/in hac pte theologiæ facile principatū obtinet. Eam x̄o n̄ri theologi, aut aspernant̄ fere, aut oppido q̄ frigide tractāt, in acumie differēdi veterib̄ vel pares, vel sup̄iores, in huī mūeris tractatiōe ne cōferēdi qdē

1. Regum. 17.

2. Regum. 11.
Genesis. 19

Theologia q̄li
ter exponi de
beat

Theologi mo
derni quantū a
pris̄is degene
rent.

Gn. 27
Gn. 27
Iudi. 16

Iudic.
16

eū illis, idēq; duab; potissimū (vt cōiūcio) de causis, qd' nō p̄t nō fringere mysteriū, qd' nō eloquētiā virib; ac dicēdi lepore q̄dā cōdiat, q̄ in re p̄celluerūt veteres, nos ne attingim; quidē. Al

Theologiae flu
dium cur hodie
friget.

tera, qd' vno Aristotele cōtēti, Platonicos & pythagoricos ar
cent e ludis. At hos posteriores p̄fert Augustin; nō solū qd'
pleraq; sentētiās hnt admodū cōsentaneas nr̄ae religiōi, verē
etiā qd' ip̄m dicētiōis gen; figuratū, vt dixim;, & allegorij; fre
quēs p̄pius accedit ad sermonē sacrae scripturae. Nō igit; mirē
si cōmodius tractauerūt allegorias theologicas q̄ dicēdi copia
rem quālibet etiā ieiunā ac frigidā, locupletare & cōuestire po
terāt, tum qui oīs antiquitatis doctissimi qd' in mysterijs diuī
nis erat faciendū, id fuerāt olim in poētis, & Platonis libris
meditati. Horū igit; cōmentatiōes te malo euoluere, vtpote q̄
nō ad scholasticā cōcertationē, sed ad bonā mentē te instituat.
Quod si nō assequeris mysteriū, memineris tñ subesse, quod
quidē vel incognitū sperare p̄stabil; est, q̄ in lra occidentale
cōquiescere Neq; id mō in veteri testamēto, verū etiā i nouo.
Habet euāgelii carnē suā, habet & sp̄m. Nam etiā si detractū
est velū a facie Moyli, tñ adhuc Paulus videt p̄ speculū & in
enymate, & vt apud Iohannē ip̄e dixit Christus. Caro non
p̄dest quicq;, sp̄s est q̄ viuificat. Mihi quidē religio fuisset dis
cere, nō p̄dest quicq;, satis fuerat futurū, caro nō nihil, p̄dest s;
multo amplius sp̄s. Nūc ipsa dixit veritas, nō p̄dest quicq;.
A deoq; nō p̄dest, vt iuxta Paulū mortifera sit, nisi ad sp̄m res
ferat. Alioqui vel hoc vtilis est caro, quod infirmitatē q̄si gra
dib; quibusdā ducit ad sp̄m. Corpus sine sp̄ū nō p̄t subsistere,
sp̄s corpore nihil eget. Quod si Christo authore tāta res est
sp̄s, vt sola viuificet, huc tēdēdū, vt i oib; lris, oib; actib; sp̄m
respiciam;, nō carnē. Et si quis obseruauerit, aniaduertet, hoc
vnū esse, quo nos vocant inter p̄phetas p̄cipuus Esaias, inter
ap̄los Paulus, qui nulla pene eplā, nō hoc agit, nō inculcat, nō
fidendū esse carnī, in sp̄ū esse vitā, libertatē, lumen, adoptionē,
& fruct; illos optabiles quos enumerat. Carnē vbiq; cōtēnit,
damnat, dissuadet. Attēde: & dephēdes passim hoc idē agere
p̄ceptorē nostrū iesum, dū in tollēdo de puteo asino, in illumi

Spūs est qui vi
uificat.

Legis carnem
q̄liter Christus
contempsit p̄
spiritu.

F iij

1. corin.

13.

Ioan. 6

2. corin

3.

Aqua in vinū
mystice

Superstitiones
vulgi,

Missam nō qui
quotidie sed q
debite legit me
retur

Missæ qualiter
audiendæ

nando cæco, in confricandis haristis, in non lotis manibus, in
conuitijs peccatorum, in parabola pharizei & publicani, in
ieiunijs, in fratribus secundū carnem, in gloria Iudeorum qd'
essent filij Abrahæ, in muneribus offerendis, in orationibus,
in phylacterijs dilatatis, multisq; similib⁹ locis, cōtemnit carnē
legis & superstitionem eorū, qui malebant esse Iudei in ma-
nifesto q̄ in occulto. Et quum dicit mulierculæ Samaritanæ.
Mulier crede mihi quia venit hora, quando neq; in mōte hoc Ioan. 4.
neq; in Hierosolymis adorabitē patrē. Sz venit hora & nūc ē,
quū veri adoratores adorabūt patrē in spū & v̄itate. Nā & p̄
tales querit qui adorēt eū. Spūs est de⁹, & eos q; adorāt eū, in
spū & v̄itate oportet adorare. Idem factio significauit quū in Ioan. 7.
nuptijs aquā frigidæ & inspidæ l̄æ, v̄tit in vinū spūs, ad vite
v̄scq; cōtēptū anias inebriās spirituales. Et ne magnū putes, qd'
ista cōtempit Christus, quæ mō cōmemorauim⁹. Imo con-
tēpit & carnis snæ māducationē, & sanguinis potū, nisi & spi-
ritaliter edat atq; bibat. Quib⁹ em̄ putas ista locutus est, caro
nō p̄dest quicq; spūs est qui viuificat. Nēpe nō ijs, qui euāge-
lio de collo suspēso, aut cruce area, se tutos ab oī malo putāt,
idq; p̄fectā religionē existimāt sed quib⁹ summū mysteriū de
sumēdo corpe suo apuerat. Si res tāta nihil est, imo si p̄niciosa,
quid est quur vllis alijs rebus carnalib⁹ fidam⁹, nisi adsit spūs?
Tu forte q̄tidie sacrificas, & tibi viuis, neq; ad te p̄tinent incō-
moda, pximi tui. Adhuc ī carne es sacramēti. Verū si sacrificās
das opam id esse, qd' illa sūptio significat, puta idē spūs cū spū
Christi idē corp⁹ cū corpe Christi, viuū mēbrū ecclē. Si nihil
amas nisi in Christo, si oīa tua bona putas om̄ibus esse cōia, si
oīm incōmoda tibi dolēt, ita demum magno fructu sacrificas
nēpe quia spūaliter. Si te sentis in Christū quodāmodo trans-
figurari, & s̄ā minus minusq; in teipō viuere, spiritui gr̄as age,
qui solus viuificat. Multi quot quocq; die sacris adfuerint nu-
merare solēt, atq; hac re tāq; maxima freti, q̄si iam nihil p̄te-
debeāt Cristo ita tēplis egressi ad p̄stinos mores redeūt. Qd'
carnē pietatē amplectunt laudo, qd' illic p̄sistūt, nō laudo. Per-
agat in te, qd' illic oculis representat. Representat mors capitis,

Ioan. 4.

Ioan. 7.

Ioan. 6.

excute te intus in sinu, qd' aiūt, q̄, ppe tu mortu^o mūdo. Qd' si
 te totū adhuc possidēt, ira, ambitio, cupiditas, voluptas, inui-
 dia, etiā sic cōtingas altare, pcul tñ abes a sacro. Occisus est p
 te Christus, macula & tu pecudes istas. Sacrifica temetipm illi,
 qui p te semet immolauit patri. Hæc si ne cogitas quidē, & in
 illo cōfides, odit deus pinguē tuā & crassam religionē. Bapti-
 zatus es, ne protinus te Christianū putes. Mens tota nihil nisi
 mundū sapit. In manifesto christianus es, in occulto gentilior/
 gētibus. Quir ita? Quia corpus sacramenti tenes spū vacas.
 Ablutū est corpus quid refert dū animus manet inquinatus?
 Sale cōtacta est caro, qd' tum, si insulsus manet anim^o? Vnctū
 est corpus, at inunctus anim^o? Sin cōsepultus es Christo int^o,
 & iam cum eo in nouitate vitæ meditaris ambulare, agnosco
 Christianū. Aspergeris aqua consecrata, quorsum attinet, Aquabndicta,
 modo tu internas sordes non abstergas ab animo? Veneraris
 diuos, gaudes eorū reliquias cōtingere. Sed cōtemnis, qd' illi
 reliquerūt optimū. Peta vitæ puræ exēpla. Nullus cultus gra-
 uior Mariæ, q̄ si Mariæ humilitatē imiteris. Nulla religio san-
 ctis acceptior magisq; ppria, q̄ si virtutē illorū exprimere la-
 bores. Vis tibi demereri Petrū aut Paulū? alteri^o fidē, alteri^o
 imitare charitatē, & plus feceris, q̄ si decies Romā cursitaris.
 Vis summo honore Franciscū afficere? Elatus es, admirator
 pecuniæ es, contentiosus es, largire hoc diuo. Cōpescce anios,
 & exemplo Francisci esto modestior, contēne fordidū lucrū,
 & inhia bonis animi. Remitte contentionē, & vince in bono
 malum. Istum honorem pluris faciet diuus ille, q̄ si centum
 illi cereos accenderis. Magnum quiddam putas, si Francisci
 cucullo obuolutus sepulchro iſeraris? Nihil proderit vestis
 similis mortuo tibi, si mores fuerunt dissimiles vitio. Et quāq;
 vniterſe pietatis exemplar, a Christo commodissime petitur,
 tamen si Christi cultus in sanctis eius te impendio delectat,
 Christum facito in sanctis imiteris, & ad singulorum honorē
 singula vicia mutare aut singulas vtutes amplecti stude. Hoc
 si accesserit, iam & illa quæ foris fiunt, non improbabo. Sūma
 veneratione cōplecteris cineres Pauli, non dāno, si sibi cons-

Reliquie fan- stat tua religio. Si veneris cinerē mutū & mortuū, & viua
ctorum quate- illi^o imaginē, adhuc loquētē, ac tāq̄ spirātē, q̄ in illi^o lris supeft,
nus venerādē. negligis, nōne p̄postera est tua religio? Adoras ossa Pauli i lo
culis cōdita, nō adoras mentē Pauli, i scripti latentē: Magni fa
cis fragmētū corpis, p̄ vitrū p̄spicuū, et nō miraris totū animū
Pauli p̄ lras pellucētē. Cineres colis, ad quos nōnūq̄ vicia tol
lunt corpore, quor nō lras magi q̄b^o vicia sanant aīare: Signa
ista mirent fideles, q̄bus data sunt tu fidelis libros illi^o ample
ctere, vt qui nō diffidis deū oīa posse, discas illū sup oīa dilige
re. Honoras imaginē vult^o Christi saxo lignoue deformatā,
aut fucatā colorib^o, mltō religiosi^o honorāda mētis illi^o imago
q̄ spūscī artificio exp̄ssa est lris euāgelicj. Null^o Apelles sic
effingit penicillo liniamēta figurāq̄ corpis, vt i orōne cuiuscq̄
relucet imago mētis, p̄sertim in Christo, q̄ quū esset sūma sim
plicitas veritasq̄, nihil omīno poterat esse dissilitudinis inter ar
chetypū diuini pectoris, & inde ductā imaginē sermonis. Vt
nihil p̄i simili^o, q̄ fili^o p̄ris v̄bū, ex intimo illi^o corde pmanēs,
ita Christo nihil silius q̄ Christi v̄bū, de pectoris illi^o scīssimi
adytis redditū. Et hāc imaginē, nō miraris, nō adoras, nō ocu
lis pijs collustras, nō aīo amplecter: Tam sc̄tas tā efficaces ha
bes dñi tui reliquias, & his neglectis, mltō q̄ris alieniora: At
tonit^o spectas tunicā, aut sudariū qd^o fert Christi, & somniculo
sus legis oracula Christi: Maximo mai^o esse credis, qd^o crucis
portūunculā domi possides. At istud nihil est, prae illo si myste
riū crucis in pectore cōditū gestes. Alioq̄ si ista faciūt religio
sum, qd^o religiosi^o Iudaeis, quorū impijssimi pleriq̄ Iesum tñ
in carne viuētē oculis viderūt, aurib^o audierūt, manibus con
trectarūt. Quid Iuda sc̄licius, qui ore os diuinū p̄ssit: Adeo
sine spū nō pdest caro quicq̄, vt ne v̄gini quidē matri p̄future
fuerit, qd^o eū de sua carne genuit, nisi & spū sp̄m illi^o cōcepisset
Maximū hoc, sed audi māius Apli donec corporeo Christi
contubernio fruerentur nonne legis q̄ fuerint imbecilles, q̄
pingue quiddam adhuc sapuerint: Quis aliud ad absolutam
salutem desyderaret, q̄ tam diuturnum dei atq̄ hominis con
uictum: Et tamen post edita miracula, post tot annorum

Christus quo
modo honorā
dus.

Reliquiae vere
Christi

Crux Christi
non tam vene
randa q̄ myste
rium crucis

Corpus christi
nec marie pro
fuisse sine spū.

diuini oris doctrinā, post tot argumēta resuscitati, nōne sup-
 ma hora, tā recipiendus in cœlū exprobat eis incredulitatē il-
 lorū: Quid igit̃ in causa? Nempe obstabat caro Christi, atq̃
 Mar 16 inde est, qd̃ ille dicit: Nisi ego abiero, pacit̃ nō veniet. Expe-
 Ioan 16 dit vobis vt ego vadā. Christi corporea p̃sentia, inutilis ad sa-
 lutē, & in vlla p̃terea re corpali audebim̃ p̃fectā pietatē sta-
 tuere: Paulus viderat Christū in carne, qui hoc maius esse pu-
 z cor. 5 tas: At ille cōtēnit dicēs. Etsi Christū inqt̃ nouim̃ scdm̃ carnē
 sed iā nūc nō nouim̃. Quare nō nouerat: Quia p̃fecerat ad
 meliora charismata spūs. Verboſi⁹ forte hæc disputo, q̃ cōue-
 niat ei, q̃ regulas tradat. Verū ideo facio accuratius, neq̃ sine
 graui causā/qd̃ re ipsa cōparatū habeo, hūc errorē cōem esse
 pestē totius Christianismi, qui vel hoc grauiorē p̃niciē adfert,
 qd̃ specie quidē pietatī p̃xima est. Nulla em̃ piculiosiora vicia
 q̃ quæ virtutē imitant. Nā p̃terq̃ q̃ bonis etiā lubricus in ea
 lapsus est nulla difficilīus corrigunt, p̃pterea qd̃ vulgus im-
 peritū religionē violari credit, dū istiusmodi rephēdunt. Re-
 clamer ilico mūdus & oblatrēt clamosi quidā cōcinatores qui
 ista libēter intus canūt, videlicet nō ad Christū sed ad suū cōpē-
 diū respiciētēs. Ob quorū vel imperitā sup̃stitutionē, vel fictam
 pietatē sepius mihi testandū est, me nequaq̃ taxare corpales
 cerimonias Christianorū: & studia simplicū, p̃sertim ea quæ
 ecclēastica cōprobauit authoritas. Sunt em̃ nōnūq̃ tū indicia,
 tum adminicula pietatis. Quæ qm̃ fere necessaria sunt infantis
 bus in Christo, donec grādēscāt & occurrāt in virū p̃fectū tū
 ne a p̃fectis quidē cōuenit fastidiri, ne exēplo ledant̃ infirmi.
 Qd̃ facis p̃bo, si mō finis viciōsus nō sit, tū si ibi nō figis metā
 vnde gradū factū oportebat ad salutē pp̃iora: Verū Christū
 visibilib⁹ rebus ob visibilia colere, & in his fastigiū religiōis po-
 nere, hinc sibi placere, hinc alios dānare, his insupecere atq̃
 adeo imorī, & vt semel dicā, his ip̃is a Christo auocari quæ ad
 hoc tm̃ adhibent̃, vt ad eū cōducāt, hoc est nimirū a lege euan-
 gelij quæ spiritalis est, desciscere, & in Iudaismū quendā reci-
 dere, neq̃ min⁹ forte piculosum, q̃ sine hac sup̃stitiōe magnis
 & aptis anī vicijs laborare. Capitalior hic quidē morb⁹, Esto:

Pręsentia cor-
 poris christi nō
 saluat nos

Predicatorum
 quorundā hy-
 pocrisis & stul-
 ticia

Cerimonie ec-
 clesiastice qm̃ ob-
 seruandę.

**Cerimonijs ni-
miam inhiates
quātū aberrent**

**Theologos ac
Religiosorum
egregie vices**

**Christianus debet
Christi imaginem
in moribus
representare.**

sed ille insanabilior. Quātū ubiq; sudavit p̄cipuus ille sp̄s as-
sertor Paulus, vt Iudeos a fiducia operū abductos, ad ea q̄ sūt
spiritalia, pmoueat. Atq; huc denuo vulgus Christianorū v̄s
deo reuolutū. Quid autē dixi vulgus? Ferendū hoc, nisi & sa-
cerdotū & doctorū bonā partē, deniq; greges eorū qui spiri-
talē vitā vocabulo & vultu, p̄fitent̄ pene totos hic error oc-
cupassēt. Si sal infatuatū est, vnde salietur? Pudet me referre,
quāta sup̄stitione pleriq; istorū obseruēt ceremonias quāsdā
ab homūculis, nō tñ hoc aīo, institutas, q̄nto odio easdē ab alijs
flagitēt, q̄nta securitate his fidāt, q̄nta temeritate alios iudicēt,
quāta cōtentioe tueant̄. His factis suis coelum deberi putāt, in
q̄bus si qñ occalluerint, iam Pauli atq; Antonij sibi vident̄, in-
cipiūt magno sup̄cilio alienae vitae censurā exercere, ad impe-
ratorū (vt ait Comicus) regulā illā vt nihil nisi qd̄ faciūt rectū
putēt. Caterū vbi i suo instituto cōsenerūt, videbis eos nihil
adhuc Christi sapere sed aīales, ac tristib; q̄busdā vicijs mada-
tes, in conuictu morosos ac vix etiā sibi tollerabiles, charitate
frigidos, ira feruidos, odio p̄tinaces, lingua virulētos, in exer-
cēdis simultatib; inuictos, p̄ re q̄uis nihili depugnare para-
tos adeoq; alienos a p̄fectione Christi, vt ne cōsibus quidē v̄tus
tibus sint p̄diti, quas etiā ethnicis, vel ratio natura insita, vel
v̄sus vitae, vel philosophorū p̄cepta parāt. Indociles, intracta-
biles, rixosos, voluptatū auidos, ad v̄ba diuina nauseabūdos,
nulli cōmodos, de alijs male suspicaces, sibi blandiētes. Huc
eine tot annorū laborib; deniq; puenit̄ est, vt pessimus sis, &
optimus tibi videare; vt p̄ Christiano sis Iudeus, mutis tantū
elemētis feruēs; vt gloriā habeas nō in occulto apud deū, sed
in manifesto apud hoīes. Quod si in sp̄ū ambulasti, nō in car-
ne/vbi fructus sp̄s; vbi charitas; vbi gaudiū illud animi; vbi
pax erga oēs; vbi patiētia; lōganimitas/bonitas/benignitas/
mansuetudo/fides/modestia/cōinentia/castitas; vbi Christi
imago in tuis moribus. Nō sum inquis scortator/nō fur/nō
sacrilegus/& obseruo que sum, p̄fessus At quid est hoc aliud/
q̄ nō sum sicut ceteri hoīes/raptores adulteri/& ieiuno bis
in Sabbato; Malo malo publicanū humilē & misericordiam

Mathel
5

Gal. 5

Luce 18

implorantē/ q̄ istud iuilorū genus/ sua benefacta cōmemo-
 rantū. Quid aut̄ p̄fessus es, an ne faceres qd' olim i baptis̄mo
 iurasti/ te Christianū hoc est spiritalē nō Iudēū futurū; Quip̄
 pe qui p̄pter tradiciūculas hoīm trāsgrederis mādata dei. An
 nō Christianism⁹ est vita spiritalis? Audi Paulū Romanis lo-
 quentē Nihil ergo dānatiōis est his qui sunt in Christo Iesu q̄
 nō scd' m carnē ambulāt. Lex em̄ spūs vitæ in Christo Iesu li-
 berauit me a lege pct̄i & mortis. Nā qd' impossibile erat legi
 quæ infirmabat p̄ carnē/ de⁹ filiū suū mitēs i silitudinē carnis
 pct̄i, & de pct̄o dānauit pct̄m in carne vt iustificatio legis im-
 pleret in nobis/ qui nō scd' m carnē ambulam⁹/ sed scd' m sp̄m
 Qui em̄ in carne sunt/ quæ carnis sunt sapiūt, q̄ x̄o in sp̄u sunt
 quæ spūs sunt sentiūt. Nā prudētia carnis mors est/ prudētia
 aut̄ spūs vita & pax. Qm̄ sapiētia carnis inimica est deo, legi
 em̄ dei nō est subiecta, nec em̄ pōt. Qui aut̄ in carne sunt, deo
 placere nō p̄nt Quid dici poterat plen⁹, qd' aptius? Verū hæc
 nihil ad se p̄tinere putāt hoies ad suis blādiēdū vicij arguti, ad
 aliena carpēda p̄cipites, & qd' Paulus dixit de scd' m carnē am-
 bulādo, in adulteros mō & scortatores referūt, qd' de sapiētia
 carnis quæ inimica est deo, in eos detorquēt, q̄ literaturā secu-
 larē (quā vocāt) didicērt In vtroq; sibi plaudūt qd' neq; adul-
 teri sunt & oīm l̄raz egregie indocti. Ceterum in sp̄u viuere,
 nihil aliud esse somniāt, q̄ facere scz, qd' faciūt ipsi. Qui si lin-
 guā Paulinā tā diligēt̄ obseruassent, q̄ fortiter cōtemnūt Ci-
 ceronianā, intelligerēt nimirū aplm̄ vocare carnē, id qd' vis-
 bile est/ sp̄m qd' inuisibile. Docet autē vbiq; visibilia oportere
 seruire inuisibilibus, nō cōtra inuisibilia visibilibus. Tu præ-
 postere ad ista Christū accōmodas, quæ p̄ueniebat ad christū
 applicari. An testimoniū flagitas, carnis vocabulū non tantū
 ad libidinē aut luxum pertinere: Accipe qd' idem apl̄s hoc
 ipsum (quod semp) agens, scribit Colossensibus Nemo vos
 seducat volens in humilitate & religione angelorū quæ non
 vidit, ambulans frustra inflatus sensū carnis suæ, & nō tenens
 caput, id est/ Christū, ex quo totum corpus p̄ nexus & cōiun-
 ctiones sumministratū, & cōstructū, crescit in augmentū dei,

Lex duplex

Sapiētia carnis
qualiter intelli-
genda.Carnis vocabu-
lum non solum
ad libidinē sed
ad omnia vicia
refertur.Ad coll
z. & 3

**Cerimonie su
perstitione**

**Terra,
Coelum**

**Carnis opa que
sunt ex paulo**

Et ne quid dubites eū loqui de ijs, q̄ ceremonijs quibusdā cor
poralibus freti, aliorū spiritualib⁹ obstrepūt studijs, atē de quod
sequit̄. Si ergo mortui estis cū Christo, ab elemētis hui⁹ mūdi
quid adhuc tāq̄ viuētes mūdo decernitis? Ab his igit̄ nos a
uocās paulo post. Igit̄ inquit si cōsurrexistis cū Christo quæ
sursum sunt querite, vbi Christus est in dextera dei sedens, q̄
sursum sunt sapite, nō quæ sup̄ terrā. Deinde spiritualis vitæ p̄
cepta tradēs, quid tandē monet? Num vt his aut his cerimo
nijs vtamur: nū vt sic aut sic vestiamur: vt his aut his cibis vic
titemus: vt tantū psalmorū exhauriamus: Nihil horū. Quid
igit̄? Mortificate inquit mēbra v̄ra quæ sunt sup̄ terrā, fornica
tionē, immūditā, libidinē, cōcupiscētiā malā, & auaritiā, q̄ est
idolorū seruit⁹. Ac paulo post. Nūc autē deponite & vos oīa,
irā, indignationē, maliciā, Pauloq̄ inferius. Expoliātes vos ve
terē hoīem cū actibus suis, & induētes nouū eū qui renouat̄
in agnitionē dei scd̄m imaginē ei⁹ q̄ creauit eū. Quis est autē
vetus homo? Nempe Adā ille de terra terren⁹, cui⁹ cōuersa
tio est in terra, non in coelis. Terrā intellige, quicquid visibile,
eoq̄ tēporariū. Quis nou⁹ hō? Nēpe de celo coelestis. Cœlū
accipe, q̄cquid inuisibile eoq̄ aternū. Postremo, ne Iudaico
more certis q̄busdā obseruatiōib⁹ tāq̄ magicē ceremonijs deū
demereri velim⁹, docet eaten⁹ opa n̄ra grata esse deo, q̄temus
ad charitatē referunt̄, in id idē p̄fecta. Sup̄ oīa autē hæc inquit
charitatē habete, qd̄ est vinculū p̄fectiōis, & pax Christi exul
tet in cordibus v̄ris, in qua & vocati estis in vno corpore. Dabo
argumentū euidētius. Ad Galatas scribēs sæpe carnē sæpe spi
ritū noīat, quos nō tantū a libidine vocat ad castimoniam, sed a
Iudaismo & operū fiducia in quā erāt a pseudo apl̄s inducti,
conat̄ retrahere. Hic igit̄ opa carnis, vide quæ vicia cōmemo
ret. Manifesta sunt autē opa carnis, quæ sunt fornicatio, immū
ditia, impudicitia, luxuria, idolorū seruit⁹, veneficia, inimicitia
cōtentiones, emulatiōes, irē, rixē, dissensiōes, sectæ, inuidia, ho
micidia, ebrietates, cōmestatiōes, & his similia. Neq̄ multo post
Si spū viuimus, spū ambulemus. Deinde quali pestē spiritui
infestā indicās addit. Nō efficiamur inanis gloriæ cupidū inuis

Ad Col
z. & 3.

Coll. z.

Coll. 3.

Vbi 3.

Coll. 3.

Coll. 3.

Gal. 5.

cem puocates, inuicē inuidētes. De fructibus arbor cogno-
 scitur. Quod vigiliās, qd' ieiunia, qd' silentia, qd' p̄cūlas qd'
 reliquas id gen^o obseruatiōes nō prāteris, nihil moror, in spū
 nō credā esse, nisi videro fructus spūs. In carne esse quur non
 affirmē, quū post saularē pene istarū rez exercitacionē, ad
 huc i te dephendā opa carnis? Inuidētā plusq̄ muliebrē? Ira
 cundā & ferocitatē militarē, rixandi nūq̄ satiatā libidinem, ra-
 biosā maledicētā, viperiū linguā obretractricis venenum
 aim tumidū, ceruicē praefractā, lubricā fidē, vanitatē, fictionē,
 assentionē. Tu fratrem in cibo aut potu, cultuve iudicas, at
 Paulus te iudicat ex factis tuis. An hoc te a carnalib^o mūdānis
 separat, qd' tu leuiorib^o quidē in rebus, sed iisdē in vicij^o labo-
 ras? Num turpior est, qui ob hereditatē interceptā, ob viciatā
 filiā, ob lesūm parentē, ob magistratū, ob principis gratiā, iras,
 inimicitias, amulatiōes suscipit q̄ tu qui (pudet dicere) q̄ de
 nihilo, multo hāc oia facis acerb^o? Causa peccādi leuior, non
 cletat crimē, sed exaggerat. Neq̄ refert in quāto pecces, mō
 pari affectu. Imo refert adeo, hoc em̄ quisq̄ sceleratior est, q̄
 minore momēto ab honesto abducit. Nō ego nūc loquor de
 ijs monachis, quorū mors & mūdus detestat. Sed de his quos
 vulgus mirat, nō vt hoies, sed vt angelos. Quos ipsos tamen
 offendi nō oportet hoc sermone, qui vicia notat, nō homines.
 Qd' si boni viri sunt, gaudeāt etiā a quocūq̄ admoneri in his
 q̄ ad salutē ptinēt. Neq̄ clam me est inter eos esse plurimos,
 qui litteris & ingenio adiuti spiritus mysteria degustarūt: Sed
 (qd' ait Linius) sere fit, vt maior pars vincat meliorē. Caterū
 si verū fateri fas est, nōne videmus arcūssimū quodq̄ mona-
 chorū genus, fastigiū religionis aut in cerimōijs/aut in certa
 lege psalmorū, aut in corporū labore ponere? Quos si quis
 excutiāt atq̄ de spūalibus pcontē, vix perpaucos inuenerit,
 qui non in carne ambulent. Et hinc ista tanta animorū infirmis-
 tas, illic trepidantiū vbi timor nō est, illic oscitantiū vbi summū
 est periculū. Hinc illa perpetua in Christo infantia, vt ne quid
 dicam grauius. quod p̄posterū rerū aestimatores, ea facimus
 plurimū, quae sola nihil sunt, is neglectis, quae sola sufficiunt,

G

Obseruātia ce-
 rimoniarū car-
 naliū nō facit
 hominem spū-
 ritalem

Carnis opera

Causa peccati
 leuior non mi-
 nuit crimen

Monachi fasti-
 giū religiōis in
 solis cerimōijs
 ponunt.

Pueri centum
arriorum

semper sub pedagogis agētes, semper sub iugo nec unquam ad libertatem spiritus aspirantes, nunquam ad amplitudinem charitatis crescētes. Quam clamat Paulus ad Galathas, stante & nolite iterum iugo seruitutis contineri. Atque alio loco. Itaque lex pedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur. At ubi venit fides, iam non sumus sub pedagogo. Omnes enim filii dei estis per fidem quam est in Christo Iesu. Neque multo inferius. Ita & nos quam esse parvuli, sub elementis mundi eramus seruitutes. At ubi venit plenitudo spiritus, misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quam autem estis filii dei, misit deus spiritum filii sui in corda vestra clamantem, Abba pater. Itaque iam non est seruus sed filius. Iterum alibi. Vos enim in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasione detis carnis, sed per charitatem spiritus seruite inuicem. Omnis enim lex in uno sermone impletur, Diliges proximum tuum sicut teipsum, Quod si inuicem mordetis & comedetis, videte ne ab inuicem consumamini. Rursum ad Romanos, Non enim accepistis spiritum adoptionis filiorum dei, in quo clamamus Abba pater, Eodem pertinet & illud quod Timotheo scribens. Exerce autem (inquit) teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas ad omnia est utilis, Et ad Corinthios, Dominus spiritus est, Ubi autem spiritus, ibi libertas. Sed quid nos unum aut alterum locum referimus? Totus in hoc est Paulus, ut caro quae contentiosa est contemnat, & in spiritu, qui charitatis & libertatis est author nos constituat. Individuae enim inter se comites sunt, caro seruitus, inquietudo contentio. Rursum spiritus, pax, amor, & libertas. Haec passim inculcat apostolus. Num meliorem religionis magister requirimus, praesertim quam huic omnis diuina scriptura concinat? Hoc erat maximum mandatum in lege Moysaica, hoc iterum ac perficit in euangelio Christus. Ob hoc potissimum natus ac mortuus est ut nos doceret, non Iudaizare, sed amare. Post coenam illam supremam, quae sollicitate, quanto affectu mandat apostolus suis, non de cibo aut potu, sed de charitate mutuo seruanda. Quid aliud docet, imo rogat huius symmystes Iohannes nisi ut diligamus inuicem? Paulus quam passim (ut dixi) charitatem commendat, tum ad Cor. 13.

Charitas noui
& veteris testamēti
maximū
est praeceptum.

Gal. 4

Gal. 2

Gal. 4

Gal. 5

ad Ro. 8

1. ad Tim.

mo. 4

2. ad Cor.

rin. 3.

Gal.

13.

1. cor.

13.

rinthios scribēs, & miraculis, & pphetiā, & angeloz; linguis
 aneponit charitatē. Ne tu mihi ilico charitatē esse dicas, in tē
 plo frequētem esse, signis diuorū p̄cūbere, cereolos accēdere
 numeratas preculas iterare Nihil istis opus habet deus, Chia
 1. cor. 8 ritatē paulus vocat, ædificare, p̄ximū, oēs eiusdē corporis mē
 2. Thes 31 bra ducere, oēs vnū in Christo putare, de fraternis cōmodis,
 pinde vt de tuis in dño gaudere, incōmodis mederi veluti p̄
 prijs. Mansuete corripere errantem, docere nescientē, erigere
 lapsum cōsolari deiectū, adiuuare laborātē, Subuenire ægētī,
 in summa oēs opes tuas, omne studiū, oēs curas ad hoc refer
 re, vt q̄ plurimis, p̄s in Christo, vt quēadmodū ille neq; sibi
 natus est, neq; vixit, neq; mortu⁹ est, sed totū se donauit vsib⁹
 nostris, ita & nos fratrū cōmoditatib⁹ inseruiam⁹ / nō p̄prijs.
 Quod si fieret, nihil esset religiosorū vita neq; letius neq; faci
 li⁹, quā nūc cōtra tristē fere videm⁹ & laboriosam, ac Iudaicis
 sup̄stitionib⁹ plenā, nec ab vllis laicorū vitijs, immunē, in nō
 nullis cōtaminatiorē. Quod hoīm genus si nunc reuiuisceret
 Augustinus, quo authore vitæ plaricq; gloriantur, p̄fecto ne
 agnosceret quidē. Clamaretq; nihil se minus p̄baturū fuisse,
 quā in hoc vitæ gen⁹, neq; ad sup̄stitionē Iudeorū, sed ad ap̄lo
 rū regulā viuēdi rationē instituisse. S; audio iā dudū qd mihi
 respōdeāt, quidā paulo saniores, In minimis vigilādū ne pau
 latim defluat in maiora vicia. Audio & approbo, verum non
 paulo mag; aduigilādū, ne sic in heretas minimis, vt a maximis
 penit⁹ excidas. Ibi periculū euidentius, sed hic graui⁹. Ita Scyllā
 fugito, ne in Charybdim incidas. Ista facere salutare est, sed eis
 inniti p̄niciosum. Paulus non te vetat elementis vtī, sed seruire
 nō vult elemētis, eū qui liber est in Christo. Non dānat legem
 factorū, sed si quis ea legitime vtat. Sine his fortasse pius non
 eris, sed nō ista te piū faciūt. Conducēt ad pietatē, ita si quidem
 in hoc vtare. Sin frui cōperis, pietatē oēm semel extinguunt.
 Aplūs cōtēnit opa Abrahæ, quæ summa fuisse nemo nescit,
 & tu tuis confidis; Deus auersat vīctimas & sabbata, & neo
 menias populi sui, quorū oīm ipse fuerat author. An audebis
 tuas obseruaciūculas, cum diuinæ legis præceptis conferre?

Charitas vera
& eius opera

Monachorum
vita q̄ sit cor
rupta

Cerimonie au
toritate apli /
Christi cōfutatē
nisi recte vta
mur eis.

G ij

Gal. 4
Thi. 1.

Isaie. 1.

Audi tamē ad ista nauſcantē ac ſtomachantē deū. Quo mihi
multitudinē victimarū veſtrarū dicit dñs: Plenus ſum. Holo-
cauſta arietū, & adipē pinguiū, & ſanguinē vitulorū, & agnos
rū & hircos: nolui. Cū veneritis ante conſpectum meū, quis
queſiuit hæc de manib⁹ vris, vt ambularetis in atrijs meis: Ne
offeratis vltra ſacrificiū fruſtra incēſum abominatio eſt mihi.
Neomeniā & ſabbatū, & feſtiuitates alias nō ferā. Iniqui ſunt
cætuſ veſtri Calendas veſtras & ſolēnitates vras odiuit ania
mea. Facta ſunt mihi moleſta laboraui ſuſtinēs, Et quū exten-
deritis manus vras auertā oculos meos a vobis, & quū multi-
plicaueritis orōnes vras, nō exaudiā vos. Nōne quū obſerua-
tiones & ritus ſacroꝝ cōmemorat, tum multiplicatas orōnes,
tāq; digito notat eos qui religionē nūero pſalmorū aut precū
metiunt: Attēde & illā q̄ mire diuinū ſtidiū, ppheta facun-
duſ exaggerat, vt ſam neq; aurib⁹ neq; oculis ferre potuerit.
Quæ tandē obſecro: Nimirū quæ ipſe tāta religione ſeruāda
tradiderat, quæ tāta veneratiōe tor ſacculis fuerāt a regib⁹ ſc̄is
& pphetis obſeruata. Et hæc deteſtaſ adhuc in lege carnali, &
tu tuis domi tibi natis obſeruatiunculis fidis i lege ſpirituali: Idē
alio loco eundē pphetā clamare in deſinēter & inſtar tubæ vo-
cem iubet intēdere, videlicet in re ſæria & acri rephēſione di-
gna, quæq; fere nō niſi magna cōtentōe ab iſtis obrineri queat
Me inquit de die in diē querūt, & ſc̄ire vias meas volūt, quali
gens quæ iuſticiā fecerit, & quæ iudiciū dei ſui nō dereliquerit
Rogant me iudicia iuſticiæ, & appropinquare deo volunt.
Quare ieiunauim⁹, & nō aspexiſti, humiliāuimus anias nras
& neſciſti: Ecce in die ieiunij veſtri inueniſ voluntas veſtra, &
oēs debitoꝝ vros repetitis. Ecce ad lites & contētionē ieiun-
natis, & percutitis pugno impie. Nolite ieiunare ſicut vſq; ad
hāc diē, vt audiaſ in excelfo clamor veſter. Nūquid tale eſt iei-
uniū qd̄ elegi, p diē aſtligere hominē animā ſuā: Nūqd̄ cōtor
quere quaſi circulū caput ſuum, & ſaccum & cinerē ſternere:
Nūquid iſtud vocabis ieiuniū, & diē acceptabilē dño: Sed qd̄
hoc eſſe dicem⁹: Damnat deus, quod ipſe mādarat: Minime
Quid igitur: Sed in carne legis manere, & in re nihil conſi-

Ieiunium quo-
mō deo placet.

Eſa. 58

Esaie. 1. demonstrat. Lauamini inquit, mugeritote, autē tē tūau cogitationū vestra: de oculis meis. Quū audis mala cogitationū, nōne palā spm̄ & internū hominē denorauit? Oculi dñi non vidēt in manifesto, sed in occulto, neq; sed' m̄ visionē oculorū
 Esaie. II iudicat, neq; secundū auditum aurīū arguit. Nescit fatuas vīr
 Mathei. 15 gines, foris expolitas, intus inanes. Non nouit eos qui labijs
 Mathei. 7 dicunt dñe dñe. Deinde admonet vsum vitæ spiritualis, nō tam
 Esaie. I. in cerimonijs q̄ in proximi charitate sitam esse. Querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduā.
 Esa. 58 Similia subtexuit, & alteri loco de ieiunijs. Nōne hoc est magis ieiuniū quod elegi: Dissolue colligatiōes impietatis. Solute fasciculos deprīmētes. Dimitte eos, qui cōfracti sunt liberos, & omne onus dirūpe. Frāge esuriētī panē tuū, & egenos vagalq; induc in domū tuā. Quū videris nudū, operi eū, & carnem tuā ne despexeris. Quid igit faciet Christianus? Negliget ecclesiæ mādata, contemnet honestas maiorū traditiōes; damnabit pias consuetudines; Imo si infirmus est, seruabit vt nec cessariās, sin firmus & pfectus, tanto magis obseruabit, ne sua sciētia scādalizet fratē infirmū, & occidat eum, p quo mortuus est Christus. Hæc oportet non omittēre, sed illa necesse est facere. Non damnanā opa corporalia, sed preferunt inuisibilia. Nō damnat cultus visibilis, sed nō placat deus, nisi pietate inuisibili. Spūs est deus, & spiritalibus victimis flectit. Turpe sit Christianis ignorare, quod gētilis quidā poeta nō ignorauit. Qui de pietate præcipiēs, Si deus inquit est animus, vt nobis carmina dicūt. Hic tibi præcipue sit pura mēte colendus. Ne cōtemnam⁹ authorē, vel ethnicū, vel minutū. Sentētia est magno etiā theologo digna, & vt ego quidē dephendi, tam intellecta a paucis, quā nemine nō lecta. Ea v̄o est huiusmodi. Silla sūb afficiunt, tu deū tauro ceso, aut thureo vapore moueri magnope credis, q̄ si corpus esset. Mens est, & quidē purissima simplicissimacq; Proinde potissimū mente pura colendus est. Tu cereū accensum, sacrificiū putas. At David Sacrificiū inquit deo spiritus contribulatus. Et si despexit sanguinem

Vita christiana non tam in cerimonijs q̄ i charitate sita

Gentiles quasiliter deū adora uerunt

Catonis locus vulgo nō bene intellectus

G ij

Operę bonorę
confiratio nisi
recte fiant

in cornu aut vitulo, aut cor conatu & nūmilitatū non despicit. Si facis, quod tribuit oculis hoim, multo magis adhibe, quod requirūt oculi dei, Religioso cucullo tegit corpus, qd tum si mundanā vestē gerit animus. Si niuea tunica velaf hō exterior, sint & interiores hois vestimenta cādida sicut nix. Si lentū agis foris, multo magis cura vt vacet mens intus. In tēplo visibili demittis genua corpis, nihil agit, si ī tēplo pectoris fitas erectus cōtra deū. Veneraris lignū crucis, magis sequere mysteriū crucis Ieiuniū agis, & abstines ab ijs que nō coinquinant hoim, & non contines ab obscœnis sermonib⁹, qui pollūt & tuā & alienā cōscientiā. Corpori subducit cibus, & aia filiquis porcorę sese ingurgitat. Exornas adē faxeā, religioni habes loca sacra. Quid refert, si templū pectoris cuius parietē pfodit Ezechiel, abominationibus Aegyptijs pphanatū est. Sabbathū agis foris, & intus oīa viciorę tumultibus pstrepunt. Non mœchaf corpus, sed avarus es, iam mœchus est anim⁹. Pfallis lingua corporea, sed intus ausculta quid dicat animus. Ore benedicis, & corde maledicis. Corpore angusta cellula contineris, & cogitatione p totū orbē vagaris. Audis verbum dei corporeis auribus Magis audias intus. Quid em̄ dicit ppheta. Nisi audieritis intus, plorabit anima vestra. Quid autē legis in euangelio. Vt videntes nō videāt, & audiētes non audiāt. Et ppheta, aure audietis, & non p̄cipietis. Beati igit, qui intus audiunt verbū dei. Fœlices quibus dñs intus dicit v̄bū, & saluabunt animæ illorę. Hāc aurē iubet a David inclinare filia regis, illa, cuius oīs decor ab intus in fimbrijs aureis. Deniq; quid refert, mala nō facere, quæ affectu cōcupiscis. Quid refert bona foris agere, quib⁹ diuersa fiunt intus. An magnū est qd corpore Hierosolymā adis, quum intra temetipsum sit Sodoma, sit Aegyptus, sit Babylon. Non magnū est carnis calcaneis vestigia calcasse Christi, at maximum, affectu sequi vestigia Christi. Si maximū est contigisse sepulchrum dñi, nō maximū erit expressisse mysteriū sepulturæ. Accusas apud sacerdotē hominē, tuā peccata vide quomō accuses apud deum. Nam apud illum accusare, intus odisse est. Tu forte sigillis ces

Math. 15

Ezech. 8

Math. 8

Esaie. 6
Hier. 17
P̄a. 44

Eg.

R.

reis, aut pecuniola, aut peregrinaciu'cula semel elui culpas cre-
 dis. Tota erras via. Intus acceptu' est vulnus, intus pharmacu'
 admoueat' necesse est. Corruptus est affectus, amasti, qd' erat
 odio dignu', odisti quod erat amandu'. Dulce tibi fuit amaru'
 & amaru' dulce. Nihil moror, quid exhibeas foris. Sed si mu-
 ratis vicibus, qd' modo amabas, odisse, fugere, horrere coepe-
 ris, si dulcessit affectui quod modo fel sapiebat, ita demu' sani-
 tatis argumentu' accipio. Amauit multum Magdalena, & di-
 missa sunt ei peccata multa. Quo magis Christu' amabis, hoc
 magis oderis tu vicia, nam odium peccati consequit' amorem
 pietatis, velut umbra corpus. Malo te semel mores tuos vi-
 ciosos intus ac vere odisse, qm' decies verboten' detestari apud
 sacerdotē. Ergo vt quadam exempli gratia retulimus in toto
 teatro mundi huius visibilis, in vetere lege, in noua, in omni
 mandato ecclesiae, deniq; in teipso atq; in omni negotio hu-
 mano, foris caro quada' est, intus spūs. In quibus si nō ordinē
 faciemus praeposteru', sed in his quae vident' non ita multum
 fiduciae ponētes, nisi quatenus ad meliora momēti quid adfe-
 runt, semp ad spm̄ & ea quae charitatis sunt respiciamus, eua-
 demus non tristes vt isti & imbecilles, semp pueri (vt prouer-
 bio dicit') animales, ossa arida: (vt apud pphetā est) spm̄ non
 habētia, lethargici, stupidi, rixosi, liuidi, susurrones, sed excelsi
 in Christo, ampli charitate, robusti & ad vtrāq; fortunā tunc
 stabiles, ad minima cōnuētes, ad summa enitētes, pleni alacri-
 tatis, pleni scientiae, quā qui reijciūt, eos reijcit & ille scientiarū
 dñs. Imperitia em̄, quā fere comitat' indocilitas, & quā graeci
 pulchre vocant philautiā, sola facit, vt (quod ait Esaiās) confu-
 damus in nihili & loquamur vanitates. Concipiamus laborē
 & pariamus iniquitatē. Semp seruiamus trepidi atq; humiles
 ceremonijs Iudaicis. De cuiusmodi loquēs Paulus. Testimo-
 nium (inquit) perhibeo illis, quod zelum quidē dei habēt, sed
 non scd'm scientiā. Quid autē ignorabāt? Nempe quod finis
 legis Christus. Christus autē spiritus est, charitas est. Aperti'
 autē Esaiās miserā & inutilem istorū seruitutē in carne descri-
 bit, Propterea inquit captiuus ductus est populus meus, quia

Indulgentia q
modo p'sunt.

Opus omē ex
carne constat &
spiritu

Philautia quan-
tum nocet

Esaias locus

G iij

Esaie. 5

Luce. 7

Ezechi.
37

Esa. 59

Ro. 10.

**Panes ordeace
os frangere
Aqua de petra
mystice**

tudo eius siti exaruit. Non mirū qd' populus seruit elementis huius mūdi, videlicet vulgus indoctū, & nō nisi de alieno peccatore sapiēs. Magis mirandū, qd' religionis Christianę q̄si priores, in eadem captiuitate / fame intercunt, & siti exarescunt. Quare fame intercūt: quia nō didicerūt a Christo frāgere panes ordeaceos. Siliquā nō asperā circūlingūt, medullam non erunt. Quare siti exarescūt: Quia nō didicerūt a Mose aquā de spiritali petra elicere. Neq; hauserūt de fluminib⁹ quæ de vētre Christi fiunt aquæ viuæ. Hoc autē dictū est de spū, nō de carne. Tu igit̄ mi frater, ne tristibus laborib⁹ nō multū p̄moueas, sed mediocri exercitio cito grādīs & vegetus euadas in Christo hanc regulā diligēter amplexus, ne velis cū inmundis animalib⁹ humi reptare, sed sp̄ alīs illis nitens, quas Plato putat in animis amoris calore elicitas denuo pullulascere, a corpore ad sp̄m, a mūdo visibili ad inuisibilē, a littera ad mysteriū, a sensibilib⁹ ad intelligibilia, a cōpositis ad simplicia temetipm quasi gradibus q̄buidā scālæ Iacob erige. Ita ad se ppinquāt vicissim appropinquabit dñs, & si tu, p viribus de tua caligine sensuūq; strepitu conaberis assurgere, occurret ille cōmode, e luce sua inaccessiblei, & silētio incogitabili, in quo nō sensum tantū oīs tumult⁹, sed & intelligibiliū oīm imagines cōticescūt

Mathei
14

Exo. 17
Ioan. 7,

**Alæ platonice
duę sunt intelle
ctus & volūtas**

**Christus ad se
festinātib⁹ vltro
sit obuam,**

¶ Canon Sextus.
Et qm̄ ex tpe scribēti, aliud ex alio in mentē venit, subtexā & sextā regulā superiorib⁹ quodā mō cognatā, tam necessariā ad salutē vniuersis, q̄ a paucis curā habitā. Ea est vt animus ad Christū anhelantis a vulgū tum factis tū opinionib⁹ q̄ maxie dissentiat, nec aliunde q̄ ab vno Christo pietatis exemplū petat. Hoc est em̄ vnicū archetypū, vnde quisquis vel vn̄ quem discesserit, a recto discedit, atq; extra viā currit. Proinde Plato grauit̄ p̄fecto, vt pleraq; in politica sua, negat eū v̄tutē constanter tueri posse, qui de turpi atq; honesto nullis certis opinionibus mentē imbuerit. At quāto p̄nciosius est falsas opiniones de ijs quæ ad salutem p̄tinent, animo penitus insidere: Quare hoc vel in primis curandū putat, vt custodes illi, quos

**Platonis senten
tia de turpi &
honesto.**